

emcdda.europa.eu

Mercek altındaki uyuşturucular

Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi'nin Brifingi

ISSN 1725-4450

Yeni psikoaktif maddelere tepki verme

Ceza kanunlarının kontrol edilen maddeleri net bir şekilde tanımlaması gerektiğinden, yasal olarak kontrol edilen maddeler dışındaki bir psikoaktif maddenin bulunması, tedarikçilerin tüketicilerin sağlığını bilinmeyen risklere maruz bırakarak kâr etmelerine olanak verebilmektedir. Bu maddeler daha sonra saptanarak kontrol edilen maddeler listesine eklenebilir ve böylelikle döngü yeniden başlar. Organik kimyasalların ucuz bir şekilde sentezlenmesine olanak veren yeni gelişmeler, İnternet'in sağladığı bilgi alışverişi ve pazarlama olanaklarıyla birlikte, yeni psikoaktif maddelerin şimdiye dek görülmemiş bir hızla yaygınlaşmasına yol açmıştır. Bunlar yeni bir uyuşturucu kullanımını ülkeler içinde ve uluslararası olarak yayma potansiyeli bulunan kent

merkezlerindeki uyuşturucu teçhizatında uzmanlaşmış dükkanlar ve kolaylıkla kurulan web siteleri yoluyla pazarlanabilmektedir. Yeni psikoaktif maddelerin ortaya çıkma ve dağıtılma hızı artık her ülkede bir maddeyi kontrol etmek için gerekli olan kanunları geçmek açısından alışlagelmiş prosedürleri yetersiz bırakmaktadır. Tedarikçiler ceza hukuku kapsamında yeni bir maddeyi kontrol etmek için geçmesi gereken aylar boyunca ve bunun kullanımıyla ilişkili riskler belirlenene kadar ciddi kârlar elde etmektedir. Politika yapıcıları halkın sağlığını koruyacak ve mümkünse, tedarikçileri döngüyü sürdüreceği yeni bir madde bulmasını engelleyecek yeni, daha hızlı ve etkili uyuşturucu kontrol yöntemleri talep etmektedir.

Üye Devletler'in pazarda ortaya çıkan giderek daha çeşitli ve karmaşık yeni maddelerin hızlı bir şekilde tespiti ve bilimsel olarak değerlendirilmesine yönelik kapasiteye sahip olması gerekmektedir. Tepki mekanizmalarının, halk sağlığının istenmeyen sonuçları asgari düzeyde tutulacak şekilde korunmasına yönelik olarak etkin ve etkili bir şekilde hareket edebilmek için optimize edilmesi gerekmektedir; bu hedefin gerçekleştirilmesini sağlayabilecek çeşitli seçeneklerden biri uyuşturucu kanunu kapsamında uygulanacak kontrol tedbirleridir.

Wolfgang Götz,
EMCDDA Müdürü

Tanım

Yeni psikoaktif madde: 1961 Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Tek Sözleşmesi veya 1971 Birleşmiş Milletler Psicotrop Maddeler Sözleşmesi tarafından kontrol edilmeyen ama halk sağlığı için bu sözleşmelerde listelenen maddelerin yol açtığına benzer bir tehdit oluşturabilecek, saf halde veya imalat aşamasında bulunan yeni bir narkotik veya psicotrop uyuşturucu (2005/387/JHA sayılı KONSEY Kararı).

Bir bakışta önemli hususlar

1. Yeni psikoaktif maddeler kolay saptanamamakta ve adli laboratuvarlarda kolaylıkla teşhis edilememektedir. bilinmeyen veya beklenmeyen maddeleri test eden ürünler zaman alıcı, karmaşık ve pahalıdır. Bu durum kanun yapıcılarının ve kanun uygulayıcılarının hedefli ve vakitli tepkilerde bulunmasını engelleyebilir.
2. Tüm psikoaktif maddelerin izinsiz dağıtımını suç kapsamına almak kanunen olanaklı olmadığından, mevzuat proaktif olamamakta, söz konusu maddelere ancak bunlar ortaya çıktıkça yanıt verebilmektedir.
3. Yeni psikoaktif maddeler bireysel sağlık ve halk sağlığı için taşıdıkları risklerin yanı sıra toplumun genelini etkileyen sosyal riskler de teşkil edebilir. Ancak, pazarda ilk ortaya çıktıkları zaman bunlarla ilişkili risklere dair bilgiler eksik olmaktadır.
4. Belli bir maddeyi uyuşturucu kanunlarının kontrolü kapsamına almak için gereken yasama usulü zaman almakta ve bazı ülkelerde bu süre bir yılın üzerindedir.
5. Yeni bir psikoaktif maddenin kontrol edilmesi istenmeyen ve amaçlanmayan sonuçlara yol açabilir. Bu bir olasılıkla öncekinden daha zararlı etkileri olan, kontrol edilmeyen bir ikame maddesine yönelik arayışı veya bunun dağıtımını teşvik edebilir.
6. Diğer kontrol seçenekleri, daha hızlı olmakla beraber, caydırma ve sağlık riskleri bakımından aynı mesajı verecek cezalara sahip değildir. Ayrıca, yeni bir maddenin pazarlanması ve dağıtımını önlemek veya durdurmak hususunda etkili olmayabilirler.

1. Erken uyarı sistemleri

Avrupa'da yeni psikoaktif maddelere yönelik erken uyarı sistemleri hem AB düzeyinde hem de ulusal düzeylerde işlemektedir. 1997 yılında oluşturulan Avrupa erken uyarı sistemi EMCDDA ve Europol tarafından uygulanmakta olup ulusal sistemleri temel almaktadır. Yeni uyuşturucular ile bunları içeren ürünler hakkında bilgi toplayan, bunları değerlendiren ve hızlı bir şekilde yaygın bildiren çok disiplinli bir ağıdır. Son iki yılda Avrupa'da ilk olarak tespit edilen yeni maddelerin sayısı rekor düzeye ulaşmıştır - 2009'da 24, 2010'da ise 41 (bkz. grafik). Hali hazırda AB düzeyinde izlenen yaklaşık 150 madde bulunmaktadır.

Ulusal erken uyarı sistemlerinin, özel ulusal ihtiyaçlar ve önceliklere bağlı olarak, farklı yapıları veya bileşenleri bulunmakla beraber, bunlar aynı zamanda Avrupa sisteminin ihtiyaçlarını da karşılamaktadır. Avrupa'da ulusal erken uyarı sistemleri birbirinden pek çok açıdan ayrılmaktadır ve bunlara aşağıdakiler dahildir: hukuki temelleri; hükümet içerisindeki (sağlıkla ilgili veya hukuki kanun uygulayıcı kurumlardaki) yerleri; (yerel, bölgesel veya ulusal) kapsamı ve kendilerine tahsis edilen kaynaklar. Bunlar ayrıca oluşumları ve kapasiteleri bakımından da farklılık göstermektedir; söz gelimi, bazı erken uyarı sistemleri güçlü adli tıp ve toksikoloji ağıları içermekte, bazıları kullanıcıardan toplanan örnekleri izlemekte, bazıları ise hızlı bir tepki mekanizmasına bağlı olabilmektedir. Ulusal erken uyarı sistemleri nicel uyuşturucu izleme göstergeleri, nitel araştırmalar ve sağlık hizmeti verenler, kanun uygulayıcı kurumlar ve bağımsız araştırmacılar gibi çok disiplinli bilgi kaynaklarının kullanımıyla güçlendirilmektedir. Bunlar en son analitik ve teknolojik gelişmelerden yararlanabilmekte ve tüm taraflar arasında etkili ve vakitli bilgi alışverişinden faydalanabilmektedir.

2. Proaktif kontrol

Ceza hukuku kapsamında kontrol edilen psikoaktif maddelerin net bir şekilde tanımlanması gerekmektedir. Bunun ardında yatan ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile bazı ulusal anayasalarda da kabul edilen ilke, hiç kimsenin söz konusu zamanda suç

oluşturmayan bir cürümden suçlu bulunmamasını sağlamaktır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi buna dayanarak ceza hukukunun suç olarak sınıflandırdığı hususlarda net olması gerektiğine hükmetmiştir. Bu da uyuşturucu kanununda listelenmeyen maddelerin bu kanun tarafından kontrol edilmediği anlamına gelir.

Bununla beraber, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihat hukuku cürme ilişkin bazı unsurların asıl suç tanımı kapsamına alınması ve bu kapsamda netleştirilmesine olanak vermektedir. İrlanda ve Birleşik Krallık'ta kontrol edilen maddelerin kimyasal ailelerine ilişkin genel tanımlar kullanılmaktadır. Kontrol edilen uyuşturucuların analogları veya türevleri benzer yapı veya etkilere sahip uyuşturucular anlamına gelebileceğinden, genel bir tanımdan daha çeşitli maddeleri kapsayabilir; bunlar uyuşturucu hukuku kapsamında kontrol edilen tüm maddeler (Bulgaristan ve Norveç'teki gibi), belirli kategoriler (Letonya, Malta) veya sadece küçük bir grup (Lüksemburg) için geçerli olabilir. Ne var ki bazı Üye Devletler, birincil mevzuatta değişiklik yapılmasını gerektireceğinden veya anayasal ilkelerle çelişebileceğinden genel bir tanımın yürürlüğe konulmasının güç bir iş olacağını bildirmiştir. 2010 yılında, İrlanda bağımlılık yaratan veya zararlı olan her türlü psikoaktif maddenin insanların tüketimine yönelik satışını yasaklayan bir mevzuat getirmiştir ve Polonya ikame ilaçlarının satışını yasaklamıştır. Bu yaklaşımı tam anlamıyla değerlendirebilmek için henüz çok erkendir.

3. Risklerin değerlendirilmesi

Yeni psikoaktif maddelerin yol açtığı risklerin değerlendirilmesine yönelik ulusal sistemler çoğu AB Üye Devleti'nde bulunmaktadır. Bu sistemler yeni maddelerin imalattan ticarete ve kullanıma kadar çeşitli aşamalarda yol açtıkları sağlık ve sosyal riskleri araştırmaktadır. Bunlar ayrıca organize suçun potansiyel rolünü ve olası kontrol tedbirlerinin sonuçlarını da değerlendirebilir. Bilgi bulunan 26 ülkeden altısı hukuki kontrol usulünün parçası olarak bir risk değerlendirme sistemine sahip olduklarını bildirmemiştir. Altı ülkenin uyuşturucu kanununda bir risk değerlendirme sistemine doğrudan atıfta bulunulmakta olup, böyle bir

sistem yedi ülkede yarı resmileştirilmiştir ve yedi ülkede de özel amaçlara yönelik olarak uygulanmaktadır. Ülkelerin çoğunda kamu görevlileri tarafından dört ülkede (Macaristan, Hollanda, Avusturya, Birleşik Krallık) ise bağımsız bir araştırma organı tarafından yürütülmektedir.

AB Üye Devletleri'nin yaklaşık yarısı söz konusu maddeleri yol açabilecekleri zararın düzeyi bakımından hukuken ayırmakta, zararların doğru şekilde sınıflandırılması ve halka iletilmesine yardımcı olabilecek bir risk değerlendirmesi de buna eşlik edebilmektedir. Belirlenen zararların medya tarafından rapor edilmesi yasal kontrolün önemli gerçekler bilinmeden önce uygulanmasına yönelik baskıyı artırabilir. Ancak, yeni psikoaktif maddeleri giderek daha az sayıda kişinin kullandığına işaret eden göstergeler düşünüldüğünde, bunların risklerini abartmak suretiyle itibar kaybedilmemesine özen gösterilmesi gerekmektedir. Sınıflandırmalarının doğruluğunu yeni bilgiler edinildikten sonra yeniden gözden geçiren ülkelerin sayısı az gibi görünmektedir.

4. Hızlanan — ama denetimli süreçler

Yeni bir maddeyi kontrol altına almak için gereken zaman izlenen prosedüre, söz konusu kanunun niteliğine ve gereken onayın düzeyine bağlıdır. Söz gelimi, bir parlamento kanununu değiştirmeye yönelik, devlet başkanının onayını gerektiren karmaşık bir usul, tek bir bakan tarafından imzalanan bir tüzüğü değiştirmeye yönelik basit bir usulden daha fazla zaman alacaktır. Usulden kaynaklanan gecikmeleri önlemek için, Almanya ve Hollanda bir maddenin hükümetten ziyade tek bir bakanın onayıyla bir yıl için geçici olarak kontrol altına alınmasına olanak veren acil durum sistemleri oluşturmuştur; kalıcı kontrole yönelik usul bir yıl içerisinde hayata geçirilmediği takdirde, kısıtlama zaman aşımına uğrar. Birkaç başka ülkede de yasama usulündeki tanımlı istişare sürelerini kısaltarak maddeleri daimi kontrol altına almak için hızlı sistemler bulunmaktadır. İsveç'te Sağlık için Tehlikeli Maddeler Kanunu başlıklı ayrı bir kanun bir maddenin satış ve bulundurma hususlarında ağır

cezalara tabi olarak hızlı bir şekilde sınıflandırılmasına olanak verirken, yetkililer bunun 'uyuşturucu' tanımını karşılayıp karşılamadığını değerlendirmekte ve bu gibi durumda kontrol edilen uyuşturucular listesine alınmasına karar vermektedir. 98/34/AT sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi topluluk içi ticareti sınırlandıran ulusal tedbirler için üç aylık bir ihbar süresi gerektirmekle beraber, halk sağlığı veya güvenliğine ilişkin ciddi gerekçeler söz konusu olduğunda bu koşulun terk edilmesi mümkün olmaktadır.

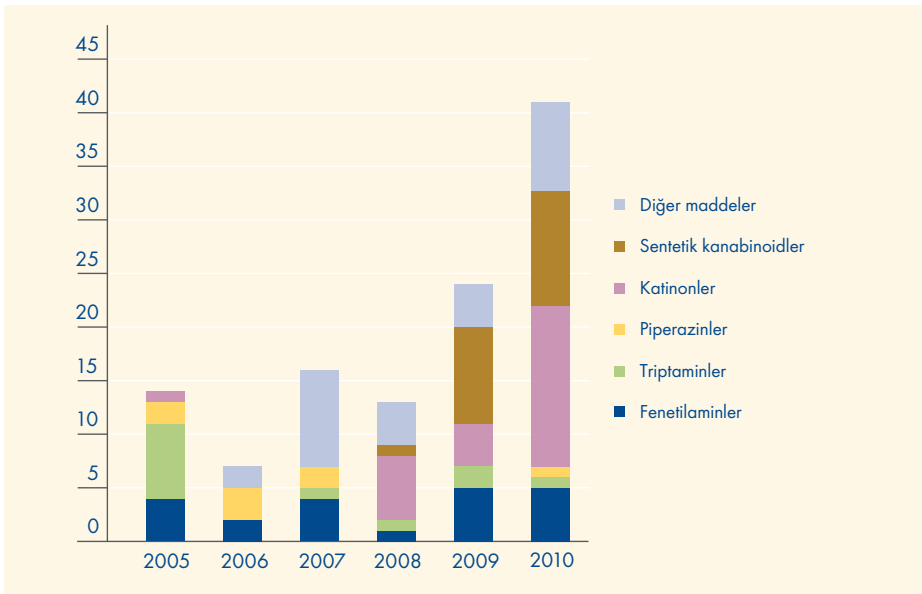
5. Kontrolün sebep olduğu istenmeyen sonuçlar

AB risk değerlendirme usulü kontrol tedbirlerinin olası sonuçlarını ele almakta olup, bunlar arasında yeni kontrol altına alınan maddenin kontrol edilmeyen bazen daha ağır etkilere sahip başka bir maddeyle ikamesi yer alabilir. Söz gelimi, GHB'nin (gama-hidroksibütirik asit) kontrolü bunun en az GHB kadar tehlikeli olan kimyasal ve metabolik öncü maddesi GBL (gama-bütürolakton) kullanımında artışa yol açmış olabilir. Bazı perakendeciler, psilosin içeren halüsinojen mantarları kontrol altına

aldıktan sonra ciddi zehirlenme riskleri bulunan *Amanita muscaria* mantarını piyasaya sunmaya başlamıştır. Mephedrone Avrupa'da kontrol edilmeye başlandığında, çevrimiçi perakendeciler ikame maddesi olarak nafironun tanımını yapmaya başlamıştır. Ancak, pek çok örnekte nafiron yerine kimyasal olarak nafironla ilişkili olmayan bir veya birden fazla kontrol edilen katinon veya diğer maddeler bulunduğu görülmüştür.

Yeni uyuşturucuları sürekli takip etmek, artan sayıda yeni uyuşturucunun tespit edilmesini ve bunlarla ilişkili risk ve tepkilerin araştırılmasını gerektirdiğinden, maliyetli olabilir. Yeni psikoaktif maddelerin uyuşturucu kanunu kapsamında kontrol altına alınması bunların yaptırımı için de kaynak gerektirmektedir. Bu yaklaşımı tüm vakalarda uygulayan ülkeler ulusal sistemlerini aşırı yüklemeye riskiyle karşı karşıya kalabilir. Bu sebeple Hollanda ve Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen bilimsel risk değerlendirme panellerinde bazı maddelerin (sırasıyla halüsinojen mantarlar ve khat) arzının ceza olarak kontrol edilmesi yerine önleme programlarına öncelik veren önerilerde bulunulmuştur.

2005/387/JHA sayılı Konsey Kararı kapsamında Avrupa erken uyarı sistemine bildirilen yeni psikoaktif maddelerin sayısı

6. Diğer kanunlar etkili mi?

Bazı Avrupa ülkeleri yeni bir uyuşturucunun açık dağıtımını durdurmak için başka kanunlar kullanarak başarılı olmuştur. Bu kanunlar tüm Üye Devletler'de hali hazırda uygulanmakta olması gereken uyumlaştırılmış AB tanımlarına dayanmaktadır. Ulusal dilde etiketlenirilmemiş olmayan Spice ürünleri (İtalya) ile banyo tuzu veya gübre olarak etiketlenirilen mephedrona (Birleşik Krallık) el koymak için, satışa sunulan ürün veya gıdaların amaçlanan kullanımına ilişkin olarak açık ve doğru bir şekilde etiketlenirilmelerini gerektiren düzenlemeler ileri sürülmüştür. Ulusal ilaç kurumları, yeni bir psikoaktif madde için tıbbi bir ürüne ilişkin uyumlaştırılmış AB tanımını uygulamak suretiyle, bunun izinsiz ithalatını, pazarlamasını veya dağıtımını yasaklayabilir. Avusturya, 2009 yılında, Spice ürünlerini suçla ilgili olmayan tıbbi mevzuat kapsamında sınıflandırdığından Spice'in Avusturya'da açıkça pazarlanması ve dağıtımının durdurulmasında etkili olmuş ve bunun yanı sıra kullanıcılara suçlu muamelesi yapılmasının önüne geçtiği görülmüştür. Avusturya (Spice) ve Birleşik Krallık'ta (mefedron) uygulanan ithalat yasakları açık dağıtımın durdurulmasına katkıda bulunmuştur.

Satış kanallarına yaş sınırlamaları getirmek veya ruhsatlandırma suretiyle gençlerin yeni maddelere erişimi azaltılabilir. Bunlar alkol ve tütün satışlarını düzenleyen kısıtlamalara benzer olabilir ama diğer örnekler arasında Hollanda'daki 'coffee shop'lar ile Birleşik Krallık'ta bütan ve çözücü maddelerin satışı yer almaktadır.

Tüm bu yaklaşımlar Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin sağlığı korumaya ve tüm kullanıcılara suçlu muamelesi yapmaktan ziyade tedarikçilere yoğunlaşmaya yönelik kanunların uygulanmasına ağırlık verilmesini ileri süren yeni önerilerini dikkate almaktadır.

Mercek altındaki uyuşturucular Lizbon'daki Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi (EMCDDA) tarafından yayınlanan bir seri politika bültenlerinden oluşmaktadır. Bu bültenler, düzenli bir şekilde Avrupa Birliği'nin 23 resmi dilinde ve ayrıca Norveççe ve Türkçe olarak hazırlanmaktadır. Orijinal dil: İngilizce. Her türlü içerik kaynak gösterilmesi kaydıyla çoğaltılabilir.

Ücretsiz abonelik için, lütfen isteklerinizi e-posta yoluyla iletiniz: publications@emcdda.europa.eu

Cais do Sodré, 1249-289 Lizbon, Portekiz
Tel. +351 211210200 • Faks +351 218131711
info@emcdda.europa.eu • www.emcdda.europa.eu

Sonuçlar ve politika hususları

1. Yeni psikoaktif maddelerin pazarda ortaya çıktıkları haliyle tespit ve teşhis edilmesi potansiyel tehlikeleri bulunan yeni uyuşturucuların risklerinin değerlendirilmesi ve son kertede bunların kontrol edilmesindeki ilk aşamalarıdır. Bunu başarma kapasitesi erken uyarı sistemlerinin temel bir unsurudur.
2. Risk değerlendirme sistemleri yasama sürecini destekleyici nitelikte kanıtlar sunabilir. Sonuçlar söz konusu maddenin olası zararları hakkında halka doğru ve güvenilir bir mesaj iletebilir. Risk değerlendirmesi ile kontrol tedbirlerinin sürekli doğrulanması konusunda sağlam bir kanıt temeli sağlanmasında hedefli araştırmalar temel önem taşımaktadır.
3. Bir yandan yeni maddelere verilen tepkilerin çabukluğu ile diğer yandan yeterli bilimsel kanıt ile mevzuat denetimi arasında doğru dengenin tutturulması önemli bir politika hedefidir.
4. Uyuşturucu kanunları sağlığa yönelik olarak ve sosyal bakımdan ciddi tehdit oluşturan maddeleri hedeflemelidir. Önleme programları ile birleştirilen diğer tedbirler de kontrol edilmeyen güvenli olmayabilecek maddelerin kullanımını önlemede kullanılabilir.
5. Tüketiciyi koruma ve hazır ilaç kanunları gibi hali hazırda mevcut bulunan diğer kanunların istenen hedefi başarıp başaramayacağına değerlendirilmesi önem taşımaktadır; tepki hızı tepkinin katılığından daha önemli olabilir. İthalat yasakları yerel yürütme mekanizmaları üzerindeki baskıyı azaltabilir.
6. Avrupa Komisyonu, AB ülkeleri, EMCDDA ve Europol ile işbirliği yaparak, yeni psikoaktif maddelerin AB genelinde kontrolünü daha iyi ele almak için yeni bir yönetmelik üzerinde çalışmaktadır.

Önemli kaynaklar

EMCDDA (2006), *Hallucinogenic mushrooms*, Tematik belge, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, Lizbon (<http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index31208EN.html>).

EMCDDA (2007), *Early-warning system on new psychoactive substances: operating guidelines*, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi, Lüksemburg.

EMCDDA (2008), *GHB and its precursor GBL: an emerging trend case study*, Tematik belge, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, Lizbon (<http://www.emcdda.europa.eu/publications/thematic-papers/ghb>).

EMCDDA (2009), *Legal responses to new psychoactive substances in Europe*, Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, Lizbon (<http://www.emcdda.europa.eu/publications/legal-reports/control-systems>).

EMCDDA (2010), *Risk assessment of new psychoactive substances: operating guidelines*, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi, Lüksemburg.

EMCDDA (2011), *Report on the risk assessment of mephedrone in the framework of the Council decision on new psychoactive substances*, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi, Lüksemburg.

Web bilgileri

EMCDDA Uyuşturucu profilleri:

BZP ve diğer piperazinler ('BZP and other piperazines')

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/bzp>

Sentetik kanabinoidler ve 'Spice' ('Synthetic cannabinoids and "Spice"')

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/synthetic-cannabinoids>

Sentetik katinonlar ('Synthetic cathinones')

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/synthetic-cathinones>

Sentetik kokain türevleri ('Synthetic cocaine derivatives')

<http://www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/synthetic-cocaine-derivatives>

Yeni psikoaktif maddelere ilişkin bilgi değişimi, risk değerlendirmesi ve bunların kontrolü hakkındaki 2005/387/JHA sayılı Konsey Kararı

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:127:0032:0037:EN:PDF>

Publications Office

RESMİ YAYIMCI: Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi
© Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığını İzleme Merkezi, 2011
MÜDÜR: Wolfgang Götz
YAZAR: Brendan Hughes, Ana Gallegos, Roumen Sedefov
EDİTÖR: Peter Fay
GRAFİK TASARIM: Dutton Merryfield Ltd, Birleşik Krallık
Printed in Belgium